

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

(EXECUTIVE SUMMARY)

รายงานผลการวิจัยฉบับนี้ ได้มุ่งศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาทั้งในส่วนที่เป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดและส่วนที่เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือจากรัฐ รวมทั้งแนวทาง รูปแบบ วิธีการและหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิเรียกร้องในการได้รับเยียวยาจากรัฐ และการใช้สิทธิทางศาล โดยศึกษาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง เพื่อจะได้ทำการประมวลปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในกรณีที่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาประสงค์จะขอรับการเยียวยาความเสียหาย ทั้งที่เป็นการใช้สิทธิเรียกร้องการเยียวยาจากรัฐและการใช้สิทธิในทางศาล โดยในท้ายที่สุดจะได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบ วิธีการ และหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิเรียกร้องการเยียวยาในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนการขอรับการชดเชยจากรัฐของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเสนอต่อสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป

เนื่องจากสิทธิในการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และถือเป็นภารกิจของรัฐที่ต้องจัดระบบอำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนที่เกี่ยวข้อง และเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นได้โดยรวดเร็ว ซึ่งสิทธิในการได้รับการเยียวยาโดยรัฐนั้นเป็นไปตามหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ส่วนการใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลนั้น เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ พระราชบัญญัติรับผิดชอบเพื่อความละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาตามกฎหมายข้างต้นนี้มีทั้งส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบที่เกิดจากผู้เสียหายหรือจำเลยอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ที่ทำให้ตนเสียหายตามสภาพที่เป็นจริง และส่วนที่เป็นหลักการสงเคราะห์ช่วยเหลือที่ผู้เสียหายหรือจำเลยควรได้รับจากรัฐในฐานะที่เป็นรัฐสวัสดิการ (Social Welfare) เมื่อบุคคลดังกล่าวไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น หลักการที่บุคคลจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย และขึ้นอยู่กับนโยบายทางสังคมของรัฐ และจะต้องอาศัยกฎหมายวางหลักเกณฑ์รับรองสิทธิของบุคคลเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยโดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศรวมถึงการเก็บข้อมูลจากศาล หน่วยงานของรัฐ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญารวมทั้งการจัดประชุมระดมความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมสัมมนาใน 4 ภาค ภาคละ 1 ครั้ง รวม 4 ครั้ง กล่าวคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัด นครราชสีมา ภาคเหนือ ที่ จังหวัดลำปาง ภาคตะวันออก ที่จังหวัดชลบุรี และภาคใต้ ที่จังหวัดสงขลา และได้จัดการประชุมส่วนกลางที่ กรุงเทพมหานคร 1 ครั้ง ก่อนทำเป็นรายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคจากการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ทั้งในด้านการเยียวยาจากรัฐและการเยียวยาโดยการนำสิทธิทางศาล รวมถึงได้เสนอข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต โดยแบ่งเป็นสองประเด็นหลัก ได้แก่

1. ปัญหาและอุปสรรคในการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลย
 2. ข้อเสนอแนะในการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลย
- ทั้งนี้ ในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลย

จากการศึกษา สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคในการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยได้เป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการเยียวยาต่อผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ที่บัญญัติไว้รวมกันในกฎหมายฉบับเดียว ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยเมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว อาจสรุปได้ว่า แนวคิดในการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมายไทยนั้น เป็นเรื่องของการสงเคราะห์จากรัฐ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า แนวคิดในการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การเยียวยาในลักษณะที่เป็นการสงเคราะห์ และการเยียวยาในลักษณะที่เป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ

แนวคิดการเยียวยาในลักษณะของการสงเคราะห์จากรัฐนั้น ถือเป็นการเยียวยาในเชิงสัญลักษณ์ โดยในกรณีของการเยียวยาผู้เสียหายนั้น เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายให้กับประชาชนในรัฐในทำนองของรัฐสวัสดิการ (Social Welfare) ดังนั้นเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นทำให้ประชาชนในรัฐต้องได้รับความเสียหาย ถือว่ารัฐประสบความล้มเหลวที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม รัฐจึงมีข้อผูกมัดที่จะช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายในเบื้องต้นแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และในส่วนของจำเลยนั้น การเยียวยาโดยการสงเคราะห์จากรัฐนั้นเป็นแต่เพียงการชดเชยในเชิงสัญลักษณ์ว่ารัฐยอมรับในความผิดพลาดของตน และเป็นการช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ซึ่งการชดเชยในรูปแบบนี้ไม่ได้คำนึงถึงจำนวนเงินเป็นสำคัญ โดยเป็นระบบที่ส่งเสริมให้รัฐต้องตระหนักว่าต้องลดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม (Miscarriage of Justice) และไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องการเยียวยาด้วยตัวเงินแต่เพียงอย่างเดียว

สำหรับแนวคิดการเยียวยาในลักษณะการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยรัฐนั้น ในกรณีของผู้เสียหายนั้น ถือว่า รัฐเป็นผู้ผิดพลาดในการคุ้มครองประชาชนในรัฐให้มีความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ดังนั้นเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นทำให้ประชาชนต้องได้รับความเสียหาย แม้เขาจะมีสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำความผิดโดยตรงจากการใช้สิทธิในทางศาลแล้วก็ตาม แต่ในหลายกรณีกลับพบว่า ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดเพื่อให้มารับผิดชดเชยค่าเสียหาย หรือในกรณีที่จับกุมได้ ผู้กระทำความผิดก็มีฐานะยากจนไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายได้

ดังนั้น รัฐจึงไม่ควรรับผิดชอบเยียวยาเพียงการสงเคราะห์ให้กับผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังคงต้องรับผิดชอบไปถึงขนาดการเยียวยาเพื่อให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่ฐานะเดิมของตนได้ ส่วนในกรณีของจำเลยนั้น กรณีย่อมเห็นได้ชัดเจนว่า เป็นความผิดพลาดของรัฐโดยตรง จากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามารับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับจำเลย หรืออาจกล่าวได้ว่าการเยียวยาจำเลยในคดีอาญา ในลักษณะการชดเชยค่าสินไหมทดแทนนี้ เป็นแนวคิดในเรื่องละเมิดทางแพ่งซึ่งต้องมีการเยียวยาชดเชยตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไป (Repair Spoiled Lives) จากการถูกจำคุกในระหว่างการพิจารณาคดี

จากแนวคิดทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดข้อพิจารณาว่า การเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานั้น ควรมีแนวคิดเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และจากคำถามดังกล่าวจึงนำมาสู่ปัญหาที่สืบเนื่องประการต่อมาในเรื่องกรอบดุลพินิจของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าในกรณีใดที่รัฐสมควรเยียวยา และในกรณีที่ต้องมีการเยียวยาแล้ว การกำหนดค่าตอบแทนดังกล่าวมีความชัดเจนเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงมากน้อยเพียงใด

2) การพิจารณาเพื่อจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไป ที่บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิขอรับค่าตอบแทนได้เฉพาะฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาควิชาความผิด ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276-287 และลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 288-308 นั้น เหมาะสมหรือไม่เพียงใด กล่าวคือ มีแนวคิดร่วมกันในหลายประเทศที่จะจำกัดความคุ้มครองโดยไม่รวมไปถึงการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายเฉพาะในเรื่องอื่นซึ่งมีช่องทาง หรือกลไกในการเยียวยาผู้เสียหายตามกฎหมายอยู่แล้ว เช่น ในความผิดที่เกิดจากยานพาหนะ หรือ ความผิดตามกฎหมายจราจร เป็นต้น

3) บุคคลที่กฎหมายพึงให้การคุ้มครองปัจจุบันกฎหมายของประเทศไทยให้การคุ้มครองประชาชนทุกคนในประเทศ รวมตลอดถึงคนต่างชาติที่เข้ามาในประเทศอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องที่ดีหากมองในด้านสวัสดิการของรัฐที่ให้ความคุ้มครองไม่เฉพาะแต่คนในชาติของตนเท่านั้น อันจะส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีโลกในด้านการคุ้มครองสิทธิ

มนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามมาตรฐานสากล อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองดังกล่าวนี้ย่อมทำให้รัฐใช้งบประมาณที่สูงขึ้นด้วย

4) เมื่อผู้เสียหายหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐแล้ว ก็ควรมีกระบวนการที่มารองรับการใช้สิทธิในส่วนนี้ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยผู้ได้รับความเสียหายให้ได้รับการเยียวยาโดยเป็นธรรม รวดเร็ว ไม่ต้องอาศัยกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน เพราะถึงแม้กฎหมายจะได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายหรือจำเลยในการฟ้องหรือเรียกร้องเพื่อรับการเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับจากผู้กระทำความผิดไว้ก็ตาม แต่ขั้นตอนและกระบวนการในการได้รับการเยียवादังกล่าวนั้นอาจใช้ระยะเวลานาน รวมทั้งยังก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมากด้วย

นอกจากนั้นในบางกรณีที่ทางคณะกรรมการได้พิจารณาอนุมัติจ่ายค่าตอบแทนให้แล้ว กลับพบว่า รัฐขาดแคลนงบประมาณในการจ่ายค่าตอบแทนดังกล่าวให้ โดยจะเห็นได้จากสถิติข้อมูลของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ประจำปีงบประมาณ 2545 – 2550 ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2550 ซึ่งมียอดค้างจ่ายในกรณีของผู้เสียหายกว่า 138 ล้านบาท และยอดค้างจ่ายในกรณีของจำเลยประมาณ 61 ล้านบาท รวมยอดค้างจ่ายทั้งหมดเป็นเงินกว่า 200 ล้านบาท ทำให้ผู้เสียหายหรือจำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนดังกล่าวนี้ ต้องใช้ระยะเวลาในการได้รับค่าตอบแทนจริงเพิ่มขึ้นอีกนอกเหนือจากระยะเวลาที่ต้องใช้ไปกับการพิจารณาของคณะกรรมการแล้ว ทำให้อาจเกิดปัญหากับบุคคลดังกล่าวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

5) ปัญหาด้านของความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานั้น คณะผู้วิจัยพบว่ามีปัญหาบางประการ เช่น การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะอนุกรรมการฯ เนื่องจาก ในส่วนของผู้เสียหายต้องอาศัยข้อมูลจากเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งอาจไม่ได้แสวงหาพยานหลักฐานเหล่านี้มาแต่ต้น และในส่วนของจำเลยซึ่งต้องอาศัยคำพิพากษาของศาล แต่คำพิพากษาของศาลในบางครั้งมักวินิจฉัยไปในทำนองว่า ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย โดยไม่ได้วินิจฉัยให้ชัดเจนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จริงหรือไม่ ดังนั้น การพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนของคณะกรรมการในส่วนนี้จึงต้องอาศัยระยะเวลาในการพิจารณา

6) เนื่องจากสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากรัฐ หรือได้รับค่าสินไหมทดแทนจากรัฐ ถือเป็นสิทธิในทางกฎหมาย (Legal Right) ซึ่งมีอยู่ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ที่จำต้องแจ้งให้บุคคลได้รับทราบถึงสิทธิในการเรียกร้องและขั้นตอนการดำเนินการเรียกร้องตามสิทธิของตนด้วยความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมมากที่สุด ดังนั้นการแจ้งสิทธิดังกล่าวควรมีรูปแบบและกระบวนการเช่นใด รวมถึงควรให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาใดเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ เนื่องจากผู้วิจัยพบว่า ในหลายกรณีผู้เสียหายและจำเลยไม่เคยรับทราบว่าตนมีสิทธิดังกล่าวมาก่อนแต่ประการใด ทำให้การขอใช้สิทธิดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้ภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ทัน และไม่อาจใช้สิทธิดังกล่าวได้

7) ปัญหาในประการสุดท้าย คือ การลดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากแม้จะมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในการได้รับการเยียวยาดีเพียงไรก็ตาม แต่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ก็คือ ป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้น และเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นแล้ว ต้องหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาดำเนินคดีให้ได้ ซึ่งต้องมีกระบวนการเพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดี อันจะสมตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในท้ายที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา

จากประเด็นปัญหาและอุปสรรคตามที่กล่าวในข้างต้น คณะผู้วิจัยได้เสนอ
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงสิทธิในการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและ
จำเลยในคดีอาญา อย่างเหมาะสม โดยสรุปได้ดังนี้

2.1 ปัญหาเรื่องพื้นฐานแนวคิดในการเยียวยา

เพื่อสร้างความชัดเจนในด้านแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการเยียวยาต่อผู้เสียหาย
และจำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย
แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 รัฐควรยึดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

ก. การเยียวยาผู้เสียหาย

เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในประเทศ จนทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ถือว่า รัฐมีส่วนในความล้มเหลวที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม จึงมีข้อผูกมัดที่จะชดเชยความเสียหายแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ดังนั้น แนวคิดในการเยียวยาให้กับผู้เสียหาย จึงเป็นกรณีของเยียวยาแก่ผู้เสียหายตามแนวคิดของรัฐสวัสดิการ หรือ หลักการสงเคราะห์โดยรัฐ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ รัฐต้องเยียวยาแก่ผู้เสียหายในทุกกรณี เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า บุคคลที่เป็นผู้เสียหายได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย อาญาไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษหรือไม่ หรือจะพบตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ตาม นอกจากนั้น รัฐยังต้องรับผิดชอบในการเยียวยาโดยไม่มีข้อจำกัดว่า ผู้เสียหายจะมีโอกาสได้รับการเยียวยาโดยทางอื่นด้วยหรือไม่

อย่างไรก็ตาม หลักของการเยียวยาผู้เสียหายโดยรัฐนั้น ไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องเข้าไปเยียวยาแก่ผู้เสียหายในความผิดนั้นๆ อย่างเต็มความรับผิดชอบเหมือนเช่นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่แต่เดิม แต่รัฐจะเข้าไปช่วยในลักษณะของการสงเคราะห์ (Public Assistance Approach) มากกว่าที่จะใช้รูปแบบการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย (State Reparation Approach) ซึ่งอาจเห็นได้ชัดจากการพิจารณาความช่วยเหลือทางการเงินของรัฐ ซึ่งรัฐจะจ่ายในรูปของเงินสงเคราะห์ (Ex Gratia Payment) และอาจมีการกำหนดถึงความรับผิดชอบของรัฐในการจ่ายเงินช่วยเหลือเฉพาะความผิดบางประเภท และรัฐอาจอ้างเหตุที่จะยกเว้นความรับผิดชอบในเงินจำนวนดังกล่าวได้หากผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดเช่นนั้นด้วย นอกจากนั้นการสงเคราะห์ช่วยเหลือโดยรัฐนั้นควรต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายดังต่อไปนี้ด้วย

1) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชย (Compensation) รัฐ จะ เข้า มา ช่วยเหลือทางการเงินเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับฐานะก่อนที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

2) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ (Protection) ผู้เสียหายควรได้รับการคุ้มครองป้องกันมิให้ได้รับความกระทบกระเทือนในทุกๆ ด้าน ไม่แต่เฉพาะด้านร่างกายเท่านั้น แต่สมควรได้รับการคุ้มครองทางด้านจิตใจ (Psychological) ตัวอย่างเช่น การให้ความคุ้มครองให้ผู้เสียหายมิให้ถูกล่วงละเมิดในความเป็นส่วนตัว (Privacy) เป็นต้น

3) สิทธิที่จะได้รับการบริการ (Service) ผู้เสียหายสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการที่จะได้รับการเคารพ ยอมรับ และได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กร และในการเข้ามาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในองค์กรนั้นๆ เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหายโดยคำนึงถึงสิทธิดังกล่าวข้างต้นด้วย

4) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร (Information) ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อมูลต่างๆ ในทางคดี เช่น ขั้นตอนในการดำเนินคดี และได้รับการอธิบายถึงเหตุผลของคำตัดสินในประเด็นต่างๆ แห่งคดี

ข. การเยียวยาจำเลย

ในกรณีของจำเลย ซึ่งได้รับความเสียหายจากการดำเนินคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด (Miscarriage of Justice) โดยการเยียวยาแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้น เป็นกรณีการชดเชยความเสียหายแก่บุคคลผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญา เนื่องจากความผิดพลาดหรือความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อกรณีดังกล่าวคือรัฐนั่นเอง โดยรัฐต้องจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตลอดจนบรรเทาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ตามหลักความรับผิดชอบของรัฐในมูลละเมิดทางแพ่ง กล่าวคือ ความรับผิดชอบเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐนั้นจะอยู่ในรูปแบบของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามหลักกฎหมายแพ่ง ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้รัฐต้องเยียวยาชดเชยตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและเป็นการชดเชยวิถีชีวิตที่ต้องเสียไป (Repair Spoiled Lives) จากการถูกจำคุกในระหว่างการพิจารณาคดี โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อเรียกความเชื่อมั่นของสังคม (Public Confidence) ที่เสียไปเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดให้กลับคืนมาเช่นเดิม นอกจากนั้นยังถือเป็นการบังคับให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรอบคอบ และความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่รัฐจะสามารถแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่จำเลยได้ยังจะต้องคำนึงถึงกระบวนการทางกฎหมาย รวมถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐประกอบด้วย ซึ่งการเยียวยาในลักษณะนี้ ย่อมมีความแตกต่างกับการเยียวยาแก่ผู้เสียหายดังที่ได้พิจารณาข้างต้น

ดังนั้นเมื่อ แนวคิดของการเยียวยาทั้งสองกรณีมีความแตกต่างกัน ทางคณะผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยนั้นควรแยกออกเป็นสองพระราชบัญญัติกล่าวคือ

พระราชบัญญัติเยียวยาผู้เสียหายฉบับหนึ่ง และ พระราชบัญญัติเยียวยาจำเลยอีกฉบับหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการแบ่งประเภท ตลอดจนแนวคิดในการให้การเยียวยาเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน

เมื่อรัฐได้สร้างความเข้าใจในด้านแนวคิดการเยียวยาให้มีความชัดเจน ดังกล่าวข้างต้น แล้ว การกำหนดระดับของการเยียวยา และเงื่อนไขในการขอรับการเยียวยาตามกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะได้มีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน มีความชัดเจนและเหมาะสมในท้ายที่สุด กล่าวคือ

การกำหนดเงื่อนไขยกเว้นไม่จ่ายค่าทดแทนให้กับผู้เสียหายในหลายประเทศที่ทำการศึกษาก็จะมีการกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลหรือคณะกรรมการที่จะงดหรือลดเสียได้หากปรากฏข้อเท็จจริงบางประการ เช่น การจ่ายค่าทดแทนให้อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม หรือ อาจทำลายประโยชน์แห่งความยุติธรรม จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าแม้การจำกัดดุลพินิจของคณะกรรมการหรือศาลให้น้อยลงเพื่อให้เกิดความชัดเจนในหลักเกณฑ์ของการช่วยเหลือจะเป็นสิ่งจำเป็นแต่ในหลายประเทศก็ยังคงดุลพินิจเอาไว้ในข้อที่จำกัดที่สุดเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการปรับใช้กฎหมายได้อย่างเป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม เห็นว่าการจำกัดดุลพินิจบางประการในการกำหนดรายละเอียดในการจ่ายค่าทดแทนก็ยังคงมีความจำเป็น โดยอาจใช้รูปแบบการกำหนดรายละเอียดที่แน่นอนในลักษณะตาราง (Victim Compensation Table) ซึ่งประเทศที่มีการใช้รูปแบบเช่นนี้ก็อาจเห็นได้จากประเทศอังกฤษ และแคนาดา โดยมีการกำหนดลักษณะของความเสียหายว่าถ้าเป็นความเสียหายเล็กน้อย เช่น การบาดเจ็บที่อาจรักษาหายได้ไม่ถึงกับพิการเป็นการถาวรอาจกำหนดให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการในการกำหนดค่าทดแทนในลักษณะยืดหยุ่น (Floated rate) ในขณะที่ความเสียหายร้ายแรง เช่น เสียชีวิตหรืออวัยวะสำคัญ ก็กำหนดให้ค่าทดแทนในลักษณะตายตัว (Fixed rate) เช่น เสียอวัยวะแต่ละอย่างคิดเป็นเท่าใด หรือ ในกรณีเสียชีวิตต้องจ่ายค่าทดแทนแน่นอนเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นการจำกัดดุลพินิจของคณะกรรมการให้มีอยู่เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อให้เกิดความชัดเจนกับผู้ที่มาเข้ารับการช่วยเหลือว่าจะได้รับค่าทดแทนจากรัฐอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าหลายประเทศก็ได้ใช้ระบบการจ่ายค่าทดแทนทั้งในรูปแบบของคณะกรรมการและศาล การเลือกใช้รูปแบบใดก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลตลอดจนความคิดเห็นในการสัมมนาก็มีข้อเสนอแนะว่าอาจกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาข้อเท็จจริงในการจ่ายค่าทดแทนช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา โดยให้คณะกรรมการเดิมนั้นมีหน้าที่เป็นส่วนสนับสนุนจ่ายเงินตามที่ศาลกำหนดเท่านั้น

มีข้อสังเกตว่าสิ่งที่รัฐต้องคำนึงในการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานั้น คือ การทำให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับไปสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่เดิมให้มากที่สุด แต่ปัญหาที่พบตามพระราชบัญญัติดังกล่าว คือ การให้ความช่วยเหลือนั้นมุ่งพิจารณาเฉพาะด้านการเงินเท่านั้นโดยมิได้มีการให้ความช่วยเหลือในเรื่องอื่นด้วยทั้งที่มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเยียวยาให้กับผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญานี้ควรที่จะให้ความสำคัญต่อการเยียวยาในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การฟื้นฟูสภาพจิตใจ ร่างกาย ตลอดจนการฝึกอาชีพ เป็นต้น

ทั้งนี้ อาจบัญญัติกฎหมายขึ้นอีกฉบับหนึ่งต่างหากในลักษณะที่เป็นกฎหมายให้การช่วยเหลือที่ไม่ใช่ทางการเงินแก่ผู้เสียหายและกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่มีใช้สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 ปัญหาเรื่องฐานความผิดที่ผู้เสียหายอาจขอรับการเยียวยาได้

ปัญหาด้านของฐานความผิดที่กฎหมายให้ความคุ้มครองผู้เสียหายนั้น ซึ่งแต่ประเทศก็มีการกำหนดให้หลากหลายต่างกันออกไปตามความเหมาะสมตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ แต่ที่เห็นร่วมกัน คือ จะเป็นการให้ความคุ้มครองเฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับชีวิตร่างกาย โดยไม่ได้ให้ความคุ้มครองถึงความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และยังกำหนดให้ความผิดที่เกิดจากยานพาหนะหรือการจราจรนั้นกฎหมายในแต่ละประเทศจะไม่ให้การคุ้มครองเหตุผลก็เป็นเพราะความผิดดังกล่าวผู้เสียหายอาจได้รับการช่วยเหลือจากระบบประกันภัยได้ เว้นเสียแต่ว่ากฎหมายจะใช้ยานพาหนะในการกระทำความผิด ดังนั้นในประเด็นนี้กฎหมายไทยสมควรที่จะตัดความผิดดังกล่าวออกไปเพราะเหตุผลข้างต้น อีกทั้งยังเป็นการลดภาระด้านงบประมาณของรัฐที่ทางกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประสบอยู่ในปัจจุบันลงได้บางส่วน

แต่อย่างไรก็ดี สำหรับเรื่องฐานความผิดที่กฎหมายพึงให้การคุ้มครองนี้ ถือเป็นเรื่องนโยบายทางอาญาของรัฐ ที่อาจเพิ่มเติมฐานความผิดอื่นอีกได้ หากรัฐมีความประสงค์และมี

ความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง เป็นต้น

2.3 ปัญหาเรื่องของบุคคลที่กฎหมายพึงให้การคุ้มครอง

ปัญหาเรื่องบุคคลที่กฎหมายควรคุ้มครองนั้น ประเทศไทยควรใช้หลักการเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส กล่าวคือ จะให้ความคุ้มครองเฉพาะกับคนต่างชาติที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดในประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นเรื่องของหลักดินแดน และประเทศของชนชาตินั้นต้องมีความตกลงกับรัฐบาลฝรั่งเศสที่จะให้ความคุ้มครองกับคนของประเทศฝรั่งเศสเช่นเดียวกันตามหลักต่างตอบแทนในกฎหมายระหว่างประเทศ ก็จะเป็นการเพิ่มความร่วมมือในทางระหว่างประเทศที่จะเป็นการผลักดันเร่งให้ประเทศอื่นๆ ให้ความคุ้มครองแก่คนชาติของไทยเช่นเดียวกับที่ประเทศไทยให้การคุ้มครองเช่นกัน

2.4 ปัญหาเรื่องการอำนวยความสะดวกเพื่อให้ได้รับการเยียวยาที่เป็นธรรมรวดเร็ว

การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยผู้ได้รับความเสียหายให้ได้รับการเยียวยาโดยเป็นธรรม รวดเร็ว ไม่ต้องอาศัยกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน รัฐควรวางแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

รัฐควรเร่งทำการศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสำหรับการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาโดยเฉพาะ ในลักษณะเดียวกับ กองทุนประกันสังคม หรือ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการเยียวยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และนอกจากนั้น หากมีการบริหารจัดการกองทุนดังกล่าวนี้ อย่างเป็นระบบแล้ว ก็ย่อมเป็นการลดภาระทางงบประมาณที่รัฐต้องจัดสรรให้ในแต่ละปีดังเช่นในปัจจุบัน

การใช้สิทธิในการอุทธรณ์นั้น ควรให้ผู้ประสงค์จะยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์โดยตรง หรือส่งผ่านทางศาลจังหวัดที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาจะเป็นการจัดปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ถูกจำกัดไว้ได้

ในเรื่องระยะเวลาการยื่นคำร้องขอรับค่าทดแทนที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นคำร้องภายในหนึ่งปีนับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำความผิด ควรต้องให้อำนาจแก่คณะกรรมการในการ

พิจารณาขยายระยะเวลาดังกล่าวได้เมื่อมีเหตุจำเป็น เช่น ในกรณีที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กเล็กถูกระทำอนาจารนั้น เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้วในช่วงเวลาดังกล่าว เด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายอาจไม่ทราบถึงสภาพของการกระทำความผิดดังกล่าว รวมทั้งผู้ปกครองที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายก็อาจไม่ทราบเหตุที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่สามารถยื่นคำร้องได้ทันตามเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้เมื่อพิจารณากับกฎหมายของต่างประเทศที่คณะผู้วิจัยทำการศึกษพบว่าในประเทศต่างๆ ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะให้เป็นดุลยพินิจของศาลหรือคณะกรรมการในการขยายระยะเวลาในการยื่นคำขอพิจารณาคำทดแทน หรือเวลาในการอุทธรณ์ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันสมควร (Good Cause) ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า สมควรปรับปรุงอำนาจในการพิจารณาขยายระยะเวลาในการดำเนินการดังกล่าวให้เหมือนเช่นในต่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการแก้ไขนั้น ไม่จำเป็นต้องปรับแก้กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องมีการอบรมและทำความเข้าใจเพื่อปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือในอีกประการหนึ่ง คือ ศาลหรือคณะกรรมการต้องตีความในลักษณะที่เป็นคุณกับผู้เสียหาย กล่าวคือ การรับรู้ของผู้เสียหายตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้นให้หมายความรวมถึง การรับรู้ของผู้ปกครองหรือผู้ดูแลผู้เสียหายอยู่ด้วย ดังนั้น แม้ในกรณีดังกล่าวผู้ปกครองจะได้รู้เหตุดังกล่าวเกินกว่าหนึ่งปีนับแต่วันที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็ยังคงมีสิทธิยื่นขอรับการเยียวยาได้ อันจะส่งผลเป็นคุณแก่สังคมโดยรวมเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม ประเทศไทย จึงควรพยายามสร้างกลไกทางกฎหมายในการใช้กระบวนการทางเลือกในคดีอาญา (Alternative Dispute Resolution in Criminal Case) เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาบางประเภท การประชุมกลุ่มครอบครัวในกรณีเด็กกระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ จะเป็นการทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม รวดเร็วและเป็นที่น่าพอใจ และ เป็นทางเลือกให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์อีกด้วย นอกจากนี้ กลไกยุติข้อพิพาททางอาญาในลักษณะที่เป็นทางเลือกดังกล่าวยังจะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายหรือจำเลยผู้ได้รับความเสียหายเพื่อให้ได้รับการเยียวยาโดยเป็นธรรม มีความรวดเร็ว โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน เนื่องจากแม้กฎหมายจะได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายหรือจำเลยในการฟ้องหรือเรียกร้องค่าเสียหายที่ตนได้รับไว้หลายลักษณะก็ตาม แต่ขั้นตอนและกระบวนการในการได้รับการเยียवादังกล่าวนั้นใช้ระยะเวลานาน รวมทั้งยังก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมากด้วย

2.5 ปัญหาเรื่องความล่าช้าในกระบวนการพิจารณา

ปัญหาในด้านของความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ควรวางแผนทางแก้ไขเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในทางปฏิบัติงาน ดังนี้

(๑) กรณีของผู้เสียหาย ปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนในส่วนของผู้เสียหาย เกิดขึ้นเนื่องจากการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ดังนั้นจึงควรกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่หลักของเจ้าพนักงานตำรวจที่รับคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการทำสำนวนคดีอยู่แล้ว

(๒) สำหรับกรณีของจำเลย ปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นเนื่องจากการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเช่นเดียวกัน แต่ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ต้องนำมาใช้ในการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญานั้น ได้แก่คำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาล ดังนั้นควรกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลในการออกคำสั่งให้มีการคัดสำเนาคำพิพากษาศาลอันถึงที่สุดได้ทันที

2.6 ปัญหาการรับรู้สิทธิในการได้รับการเยียวยา

ปัญหาด้านการรับรู้ถึงสิทธิที่ตนมีอยู่ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 รัฐควรวางแผนปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ควรเร่งให้มีการประชาสัมพันธ์สิทธิของประชาชนที่กฎหมายให้การคุ้มครอง โดยกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้บริหารในด้านนโยบายยุติธรรมระดับชาติ ควรเป็นหน่วยงานหลักในการประชาสัมพันธ์ เพราะหากขาดการนำเสนอที่ดีแล้วแม้ว่ากระบวนการจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ไม่อาจทำให้ประชาชนผู้ที่ไม่รู้ถึงสิทธิของตนได้รับความคุ้มครองได้ ส่วนสำนักงานศาลยุติธรรม ตลอดจนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นนั้นก็อาจเป็นส่วนเสริมให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๒) ในด้านการรับรู้สิทธิของจำเลยนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงได้มีการตกลงทำความร่วมมือทางธุรการ กับ ศาลอาญา ว่าด้วยการแจ้งสิทธิแก่จำเลยในคดีอาญาที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้องจำเลยในคดีนั้น ตามความในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยเมื่อคดีถึงที่สุด ศาลอาญาจะแจ้งสิทธิที่จำเลยมีเพื่อให้ไปดำเนินการที่กรมคุ้มครองสิทธิ และในการนี้ศาล

จะอนุญาตให้จำเลยคัดถ่ายสำเนาคำพิพากษาทุกชั้นศาล คำเบิกความพยาน และคำรับรองคดีถึงที่สุด เพื่อให้จำเลยใช้ยื่นประกอบคำขอ เพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

(๓) นอกจากนั้นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหายนั้น ทางศาลอาญาได้จัดบริการให้คำปรึกษาและเขียนคำร้องให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา อันเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหายในอีกทางหนึ่ง

2.7 ปัญหาการลดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม

หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานควรตระหนักร่วมกันว่า การป้องกันสิทธิของประชาชนเป็นหนทางที่ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่อาจตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม หรือผู้บริสุทธิ์ที่อาจตกเป็นจำเลย โดยในส่วนของผู้เสียหาย กระบวนการยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานหลักในการทำสถิติอาชญากรรม เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนั้นควรให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนในการป้องกันอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นด้วยและในด้านของจำเลยนั้น อาจกำหนดกระบวนการที่ให้พนักงานอัยการเข้ามาดูแลตรวจสอบสำนวนตั้งแต่ในชั้นต้นเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้